

Henry David
Thoreau

1837

Deník

1861

Přeložil Jan Hokeš

Deník

Vyšlo také v tištěné verzi

Henry David Thoreau

Deník – e-kniha

Copyright © Paseka s.r.o., 2021

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

**Pa
se
ka**

Henry David Thoreau
Deník

Henry David
Thoreau

Deník

Uspořádal a přeložil Jan Hokeš.

Vychází s podporou Ministerstva kultury České republiky.

**MINISTERSTVO
KULTURY**

Selection, translation and afterword © Jan Hokeš,
2020 Illustrations © František Štorm, 2020

ISBN 978-80-7432-972-2 tištěná kniha

ISBN 978-80-763-7206-1 epub

ISBN 978-80-763-7208-5 mobi

ISBN 978-80-763-7207-8 pdf

Obsah

1837	9
1838	12
1839	17
1840	20
1841	25
1842	38
1845	40
Zima 1845 – 1846	43
1850	44
1851	57
1852	103
1853	140
1854	172
1855	192
1856	212
1857	248
1858	298
1859	332
1860	355
1861	373
Poznámky	379
Poznámka k překladu zeměpisných názvů	405
Doslov	417
Poděkování překladatele	439
Ediční poznámka	443

1837

22. října

„Čím se teď zabýváš?“ zeptal se mě. „Vedeš si deník?“ Dnes tedy pořizuji svůj první zápis.⁴¹

Chci-li být sám, musím uniknout přítomnosti – vyhýbat se sobě samému. Jak bych mohl být o samotě v zrcadlové komnatě římského císaře? Toužím po podkrovním pokoji. Pavouci v něm musejí nerušeně pobývat, podlaha nesmí být zametená a dřevo urovnané.

Němci říkají: „Es ist alles wahr, wodurch du besser wirst.“⁴³

25. října

Jakmile se objeví vesna, opět se z nás stávají děti – s novým rokem zase začínáme svou cestu životem. Kdyby se tato dívka už nikdy nevrátila, lidé by se ze samého žalu stali básníky. Sotva nám zimní období dá čas na to, aby se nám zastesklo po jejích úsměvech, podléháme návalům básnického poblouznění. „... první květy jarních záhonů šelmovský dětským zrakem mrkají, na obzoru v dále taje sníh šedivých hor a mizí, jak by dých.“ (Goethe – *Torquato Tasso*)⁴⁴

27. října

Dnes nedohlédneme dále než k vrchům Nobscot a Annursnack. Stromy tu stojí se zplihlými větvemi a připomínají poutníky zbičované bouří, přičemž celá krajina působí pochmurným dojmem.

Ocitne-li se duše v zajetí hustých mlžných oparů, marně se snaží uniknout z jednotvárné doliny všedních dní a prodat se neproniknutelnými mračny halícími modravé vrcholky na jejím obzoru, a musí se tedy spokojit se zkoumavým pohledem na nedaleké a nevýrazné kopce.

29. října

Zhruba před čtyřmi až šesti týdny se přihodila zvláštní událost, kterou stojí za to zaznamenat. Hledali jsme s Johnem indiánské relikvie, a poté co se nám podařilo najít dva šípové hroty a jeden kamenný tlouk, kráčeli jsme nedělním večerem k ústí Mokřadního potoka, plně ponořeni do úvah o minulosti a jejích pozůstatcích. Když jsme se přiblížili k vrcholku kopce tvořícího říční břeh, pustil jsem se, podnícen tématem svých úvah, do vášnivé oslavné řeči o dávných

divošských dobách, kterou jsem pro názornost doprovázel nesmírně dramatickými gesty. „Tam na Nawshawtuctu,“ pravil jsem, „stával jejich příbytek, jenž sloužil jako kmenové shromaždiště, a tamhle na Lasturovém vrchu pořádali hostiny. Nepochybně šlo o oblíbené místo – tento vršek skýtal vhodné podmínky pro pozorování okolí. Jak často asi stávali přímo na této vyvýšenině, v tutéž hodinu, kdy slunce klesalo za vzdálené lesy a svými posledními paprsky zlatilo vody řeky Musketaquid, a přemýšleli o úspěších uplynulého dne i o vyhlídkách na den příští či rozmlouvali s duchy svých otců, kteří se již odebrali do říše stínů!

Zde,“ zvolal jsem, „stál Tahatawan⁵ a tamhle,“ uzavřel jsem svůj květnatý proslov, „leží hrot jeho šípu.“

Ihned jsme si šli sednout na místo, na něž jsem ukázal, a já – abych celý žert dotáhl do konce – jsem měl v úmyslu vyhrabat ze země obyčejný, náhodně vybraný kamínek, když vtom se k mému úžasu ukázalo, že první, po kterém jsem sáhl, abych získal nástroj na rypání v zemi, je naprosto dokonalý šípový hrot, ostrý tak, jako by jej jeho indiánský výrobce právě zhotovil!!!

30. října

Nejprve přichází šedavý soumrak, opěvovaný básníky, s temnými pruhy oblaků, jež se táhnou až k zenitu. Na východě se pak mezi ně vkrade mračno, které začne žhnout, jako by se v jeho hrudi skrýval vzácný drahokam – do jeho horního okraje se zařezává hluboký oblý zlatošedý záliv, zatímco tenké sloupce nadýchaných par, rozbíhající se paprskovitě z téhož ohniska a připomínající vojska v lehké zbroji, dopadají pravidelně na svá místa.

18. listopadu

Příroda nehlučí. Kvílení bouří, šelest listů ani pleskání dešťových kapek nepůsobí rušivě – tyto zvuky v sobě mají základní a dosud neprobádanou harmonii. Čím to, že když k lidskému sluchu dolehne vzdálené tóny hudby, začnou myšlenky plynout v tak hlubokém a jiskřivém proudu? Řinčivá píseň hraná klavírem – dokonce ani *Bitva o Prahu*⁶ – mne při přemítání neobtěžuje, pokud zní harmonicky, avšak nepravidelné, nelibozvučné bubnování nesnesu.

5. prosince

Můj přítel prý objevil v přírodě nový zvuk, kterému říká „ledová harfa“. Když jednou vhodil hrst oblázků na zamrzlé jezero a zasáhl jimi místo, kde byla pod ledem vzduchová bublina, ozvala se příjemně znějící hudba.

Zde přebývá desátá múza, a jelikož ji objevil on, vyvěrá tato nezvyklá melodie pravděpodobně přímo z jeho nitra.⁷

16. prosince

Lesy byly dnes ráno zahaleny úzkými proužky páry – podle Sprengela jde o výpary z listoví⁸ –, které jako by náhle ztuhly chladem. V některých místech se pára jako jemná síťovina rozprostírala nad vrcholky stromů, čímž vznikaly rozsáhlé travnaté plochy, kde skřítkové a víly pořádali vrcholná klání:

„... před každý šik
rytíři skočí vzdušní, křížíce
svá kopí, řad až splyne změt...“⁹

Na východě žhnul úzký, avšak nepříliš zřetelný srpek světla a modř v nadhlavníku se ve všemožných poměrech mísila s lososovou barvou obzoru. A vrcholky přilehlých kopců nám, bídným červům z nížin, teď posílají zprávu, že na východě zavlála zlatá standarta panovníka, jehož „dlouhé rovné paprsky“¹⁰ vmžiku dostávají tvar vějíře, a svého vládce zdraví i okna těch nejprostších obydlí.

31. prosince

Tak jako sebemenší kapka vína dodá jiný odstín celému poháru, zbarví i ta nejdrobnější částička pravdy celý náš život. Nikdy nebývá osamocena a nelze ji ani jednoduše přidat k našemu jmění, jako by šlo o drahocennost. Když dosáhneme skutečného pokroku, zapomínáme a znovu se učíme věci, o nichž jsme se dříve domnívali, že je známe. Rok za rokem sbíráme *disiecta membra*¹¹ pravdy a skládáme je jedno vedle druhého, jako bychom postupně zvedli sto kamenů ležících v řadě a odnesli každý zvlášť do košíku.

6. ledna

Stejně jako se dítě těší na příchod léta, mohli bychom i my v tiché radosti rozjímat o koloběhu ročních období, která se ustavičně navracejí po celé věky. Po vzoru jara, jež pravidelně nastávalo po tolik božských roků¹², bychom mohli vycházet ven a znovu obdivovat a zkrášlovat svůj ráj, aniž by nás to někdy omrzelo.

18. února

Pobýval jsem dnes venku teprve krátce, když jsem začal mít pocit, že už se zrodilo nové jaro: není, pravda, ještě odkojené, ale jeho život již vskutku započal. Navzdory sněhu až po lýtka si příroda „svou píseň v trávě notovala“¹³ a mně se přidruženým „Pchá! To má být všechno?“ podařilo zakrýt spokojený úsměv.

1. března

Březen jaro přivane, duben je pokřtí a květen mu oblékne kabát a kalhoty. Ono však nikdy nevyroste. Jen „zvolna se vleče“, podobné alexandrinu¹⁴, byť si počíná rozjařeně – listům jsou v patách pupeny –, a s příchodem zimy nezahyne, nýbrž se zahrabe jako krtek a přebývá pod sněhem, ačkoliv tu a tam nám ukáže svou tvář v podobě páry stoupající z pramenů a vodních toků.

Nechť je to tak i s člověkem – nechť se jeho dospělost promění v dokonalejší a stále se rozvíjející mládí, kde jsou listům ihned v patách pupeny. Vedle dozrávající kukuřice pěstujme už podruhé či potřetí v roce hrášek a tuřiny, které pokryjí pole novou zelení. Mezi trsy uvalého bojínku tak občas vykvete s jarem zrozená violka nebo pryskyřník.

5. března

Jaký smysl mají všechny tyhle pisálkovské snahy? Nad tím, co teď v zápalu boje naškrábu, se lze s trochou uspokojení zahloubat, ale běda! Zítra, ba už dnes večer, je to vyčpělé, zploštělé, bezúčelné – zkrátka to neexistuje a zůstává jen prázdná schránka podobající se uvařenému rudému humřímu krunýři, který někdo ustavičně odkopává stranou a který dosud leží na pěšině, kde chodce vždy udeří do očí.

Co může člověk dělat, aniž by se za to styděl? Rozhodně nemůže nedělat nic, protože by jej okamžitě nazvali darmošlapem, ač možná tímto světem nadarmo nešlape. Pokud však něco udělá, je o to méně

darmonošlapem? Opravdu něco vytvořil, či spíše znetvořil? A jestliže nějakou činnost vykonal, není vykonána špatně nebo přinejlepším jen relativně dobře?

Takový je člověk – dře se, sotva popadá dech a s mravenčí úporností si zkouší naložit na ramena jakési zrnko, jež si dosud nepřivlastnil, a uložit je do své sýpky; pak, spokojen sám se sebou, vyběhne ven, zahledí se k nebesům i k zemi (neboť i mravenci dokážou sklopit zrak) – zatímco nebesa se dívají dolů a země nahoru –, spatří jej ostatní, on má pocit, že uviděl svět a svůj čin dokonal. Poté ho pohltí nenasytná noc. Je tedy odsouzen k tomu, aby se věčně ubíral stejnou cestou? Nedokázal by svým nepřetržitým svíjením a kroucením, při kterém sám sebe kárá a omezuje, vytvořit něco živoucího, úctyhodného, nedotčeného a nehmotného, nad čím nebude nikdo ohrnovat nos?

6. března

Jak může člověk v klidu sedět a zastříhovat si nehty, zatímco země se za hřmotné hudby sfér krouživými pohyby řítí vpřed a bere jej s sebou na svižnou cestu kolem své osy, během níž od slunka do slunka urazí zhruba čtyřicet tisíc mil, ale především na své oběžné dráze překoná vzdálenost přibližně dvou milionů mil? A k tomu všech ten lomoz na jejím povrchu: nepřetržitě fouká vítr (tu pouhý vánek, tu zase orkán), příliv a odliv ani chvíli nezhálají, nýbrž se pravidelně střídají, Niagarské vodopády si nedopřejí odpočinku a od tamních vápencových skal se ozývá nepřetržitý rachot; pak je tu onen letní kvas, na který už si náš sluch zvykl a který se teď paradoxně nazývá „slyšitelným tichem“, ačkoliv jindy bychom mu říkali „zmatek nad zmatek“¹⁵, a všemu kraluje nepomíjející cvrkot označovaný jako „pracovní shon“, tedy pobíhání a pomatené brebentění. Nedokáže snad člověk alespoň povstat a probrat se z netečnosti?

7. března

Své myšlenky bychom se neměli pokoušet s chladným odstupem rozebírat, nýbrž věrně zapisovat a držet při tom pero rovně a souběžně s jejich tokem. Náhlý podnět je ostatně nejlepším jazykovědcem a vzhledem ke své logice, jež možná není v souladu s logikou Aristotelovou, bývá vždy nejpřesvědčivější. Čím více se přiblížíme k úplnému, ale jednoduchému zápisu svých myšlenek, tím přijatelnější bude výsledný text, neboť úvahy o sobě samých ve stavu nečinnosti či mimovolné činnosti sneseme, nikoliv však rozjímání o svém úsilí, a už vůbec ne o úsilí mimořádném.

14. března

Když jde člověk na výstavu dobytka, předpokládá, že tam uvidí mnoho shromážděných mužů a žen, avšak místo toho spatří jen tažné voly a pěkné kravky. Navštíví-li vysokoškolskou promoci, domnívá se, že alespoň tam nalezne význačné muže této země, jenže pokud nějakí existují, splynuli už zcela s proudem dní a staly se z nich chodící promoce, a tak je nucen vzdálit se z dohledu i doslechu řečníka, aby vlivem okolostojících nicotných postavíček nepřišel o svěbytnost.

Člověka rozčílí, když čeká, až se kolem jeho krbu shromáždí sousedé, a náhle zjistí, že se mu ke dveřím připloužily pouze jejich hliněné příbytky, z valné části opatřené novými šindeli a prkenným obložením a nezřídka i novým nátěrem. Stačí, zaklepe-li zlehka na venkovní bránu jednoho z těchto šindelových paláců, a s jistotou pozná, že pán či paní nejsou doma.

I nejtěsnější blízkost dvou lidí má za následek nanejvýše pouhý mechanický kontakt. Je to, jako když třete dvěma kameny o sebe: ačkoliv vydávají zřetelný zvuk, ve skutečnosti se navzájem nedotýkají.

Nedopusťte, aby společnost byla živlem, ve kterém plavete nebo se zmítáte, vydáni napospas vlnám; buďte raději pevninským výběžkem, jehož úpatí denně omývají mořské proudy, ale na jehož vrcholek dosáhne pouze skočný příliv.

Nicméně takový drobet společnosti člověka nenasytí. Stejně jako se ženy z Malamocca a Pelestriny, jejichž manželé rybaří na moři, odebírají na pobřeží, kde večer pronikavým hlasem zpívají, dokud k nim nad vodou nedolehnu hlasy jejich mužů, kteří jim odpovídají¹⁶, i my neúnavně zpíváme svou sloku lyrické písně a čekáme, až se zdáli ozve odpověď spřízněné duše.

1. dubna

Indián měl bezesporu nemalé množství životní energie, když dokázal po dlouhé měsíce pilně třit jedním kamenem o druhý, dokud takto nevyrobil sekeru nebo tlouk – jako by navzdory neustálé proměně věcí prohlásil: „Alespoň já budu žít napořád.“

10. května

Z Bangoru do Oldtownu.

Železnice z Bangoru do Oldtownu je přímkou civilizace, jež se zařezává do lesa. V Oldtownu jsem si dlouze povídal se starým Indiánem, který s pažemi netečně svěšenými podél těla zasněně posedával na nákladním člunu u říčního břehu, kýval nohama v jelenicových mokašínkách a narážel jimi do boku lodi. Byl to nejsdílnější člověk, jakého jsem kdy poznal. Vyprávěl o lovu a rybaření, o starých i nových časech. Ukázal rukou nahoru po Penobscotu a poznamenal: „Dvě tři míle proti proudu – nádherný kraj!“ Pak, jako by snad za mnou přicestoval ze stejné dálky jako já za ním, zvolal: „Ech! Moc krušné časy!“ To se ve mně ale spletl.

22. srpna

Jaké nadšení v nás vzbuzuje ušlechtilá myšlenka obsažená v nejstarších knihách: v dílech Homérových, v *Avestě*¹⁷ či v Konfuciových spisech! Je jako hudební nápěv, jež k nám uličkami nesčetných věků zanesl vánek času. Už jen jeho ušlechtilost způsobuje, že je nablízku a že jej slyšíme.

26. srpna

Jak zvláštně působí na náš sluch zvuky bujarého veselí, které se k nám donesou přes obdělávaná pole u lesa, když slunce klesá k západu. Je to svět, jaký jsme dosud nepoznali. Nasloucháme a nejsme schopni nízkých činů ani myšlenek. Kráčíme po Olympu a účastníme se rady bohů.

27. srpna

Stal jsem se věru obětí okolností. Spolkl jsem nepostradatelný zub, a nejsem už tedy celým mužem, nýbrž jen zuboženým, zchromlým pozůstatkem mužství. Nevím o žádné mezeře ve své duši, ale zdá se, že když se teď vstup do orákula zvětšil, budou odtamtud vycházet o to zřídkaější a bezvýznamnější odezvy. Od té doby, co k této události došlo, se cítím nespůj a jen stěží se odvážím chodit se vztyčenou hlavou mezi lidi. Nic už nedokážu dělat tak dobře a s takovou lehkostí jako dříve a není nic, v čem by mi tato okolnost nebránila a nepřekážela. Jak velkou věc roznítí pouhá jiskérka! Domnívám se, že kdybych byl nyní povolán, abych se vrhl do bitevní vřavy, zaváhal bych kvůli tomu, že jsem přišel o tak nepodstatnou součást výzbroje, jakou je zub. Pravda s Ctností nemají zastání a Klam s Přetvářkou cení zuby, byť jeden schází. Sotva člověk zjistí, že takováto trhlina je nepřekonatelným vodním příkopem, rozruší ho to natolik, že není nutné, aby se ještě ke všemu začala otřásat země. Má-li si chromý pospíšit a změřit síly

s nejrychlejšími běžci, udělá, co bude v jeho silách. Jestliže však ten, kdo přišel o zub, otevře ústa dokořán, nedokáže už drmolit, žvatlat a blábolit s někdejší vervou.

29. srpna

V dnešním vlahém srpnovém odpoledni nevidím z vrcholku Nawshawtuctu jedinou nevzhlednou věc. Muži sušící opodál na louce seno působí navzdory svým kletbám, jako by vzešli z pera básníka – učinění Faustus a Amyntas¹⁸. Vzdálená cihlová školní budova, jež mi při pohledu zblízka připadá ošklivější než cokoliv jiného, dokonce zvyšuje malebnost tohoto výjevu. Stodoly a jiná hospodářská stavení, která svou přítomností – máme-li je přímo před sebou – hyzdí přírodu, teď vypadají nejen obstojně, ale pokud je vnímáme spolu s vlnícím se obilným polem nebo s kouskem lesa v jejich okolí, zjišťujeme, že náš zkoumavý zrak přímo přitahují. I když člověk po nekonečném bušení kladiv a rachotu sochorů vytvoří v nížině jakési ohavné dílo, Příroda si vše vynahradí na vrcholku kopce. Stačí jen poodstoupit a jeho obecný kov se pod jejíma rukama promění ve zlato.

20. září

Je nesmírným požítkem zahloubat se u zídky za svitu slunce v zářiovém odpoledni, schoulit se pod šedým kamenem a naslouchat svůdné písni cvrčka. Den a noc nám od nynějška budou připadat jako pouhé náhodné události a čas se navždy stane poklidnou večerní dobou a závěrem šťastného dne. Vyprahlá pole a divizny pozlacené šikmými paprsky jsou mojí potravou. Pro vyjádření tohoto rozpoležení Přírody neznám vhodnější výraz než „*alma natura*“¹⁹.

3. března

Básník musí být nadmíru přirozený – dokonce nadpřirozený. Příroda poté nepromlouvá skrze něj, nýbrž spolu s ním. Jeho hlas nevychází z jejího středu, protože jak na ni dýchá, proměňuje ji ve výraz svých myšlenek. Učiní-li pak ze skutečnosti, jež je součástí přírody, součástí ducha, skládá tím básně. Hovoří, aniž se zmiňuje o čase či místu. Jeho myšlenky představují jeden svět, její úvahy zase druhý. Básník se stává jinou Přírodou – stává se jejím bratrem. Navzájem si pomáhají. On šíří její pravdu, ona zas tu jeho.

4. dubna

Ranní ovzduší dodává našim vyhlídkám zdravou barvu. Nemoc je opozdilec, který nás dostihne, i když se na cestu nevydává zároveň s námi. Každé ráno vyrážíme dříve, a než oschne rosa, můžeme před ním získat značný náskok, avšak jestliže ulehne k odpočinku v komnatách poledne, nakonec nás přece jen dožene. Z jitřní rosy nevzchází chlad. V počátcích stvoření každého dne si dopřáváme pravidelného oddechu. V tu chvíli nesvolíme k pouhé účelnosti – začínáme nanovo a nespokojíme se s rychlým zalátáním ani s dočasným vyspravením. Odpoledne už má člověk zájem o minulost: dívá se tu jedním, tu druhým směrem a na obě strany vidí stejně nevalně.

Když v parném dni pluji línými jezerními vodami, téměř přestávám žít a začínám být. Lodník, který v poledne leží natažen na palubě svého plavidla a jen tak lelkuje, by byl podle mého názoru stejně vhodným symbolem věčnosti jako had požírající vlastní ocas.²⁰ Rozplývám se v jemném oparu.

30. dubna

Z několika prosvětlených obrázků, které jsem viděl včera večer, mne nejvíce zaujalo ztvárnění babylonské pláně s pouhou hromádkou cihlového prachu uprostřed a s nepřerušovaným obzorem, ohraničujícím poušť. Rád bych viděl malbu nekonečné plochy pouště, prerie či moře, nad nimiž by se rozkládal už jen obzor. Nebe a země, první a poslední obraz – kde je umělec, který jej vytvoří?

4. června

Dnes, 4. června, sedím u svého okna, kterému říkám vyhlídkové a jímž lze vše spatřit ve správných souvislostech, a pozoruji lidi i přírodu. Zde je má horní říše, vymezená čtyřmi stěnami: třemi prkennými, natřenými nažluto a orientovanými na sever, západ a jih, a jednou omítnutou, rovněž žlutě natřenou a směřující k východu – a to nemluvím o přilehlých oblastech a vzdálených državách, které zatím neprozkoumal nikdo kromě kryš.

sobota 22. června

V posledních několika dnech jsem přišel do styku s čistým, neústupným duchem, jenž se potuluje kdesi v ovzduší, aniž se někde natrvalo usadí. Někteří lidé kolem sebe šíří zdání i jistotu ctnosti, i když si to sami neuvědomují, a dokonce se zdráhají ocenit tuto vlastnost u ostatních. Takové lidi nelze nemít rád – avšak jejich krása je na nich jaksi nezávislá, takže se zdá, že ačkoliv nejsou s vámi, nepřicházíte o ni, neboť když se ocitnou ve vaší blízkosti, je to, jako by vás navštívila nějaká neviditelná bytost.

Ctnost, kterou oceňujeme, je v téže míře ctností naší i ctností druhých. Vnímáme ji jen do té míry, kolik jí máme sami.

11. července

Nakonec jsme opustili řeku a vydali se po cestě vedoucí na vrcholek Annursnacku, abychom se přesvědčili, zda dokážeme zjistit, jakou zemi obýváme. Směrem na východ, západ, sever i jih je náš svět samá farma a farnost. Viděli jsme, že se zde lidé usadili tak, aby je od sebe dělily příhodné, nekonečné vzdálenosti, aniž pomysleli na vesmír. Jak malý význam má všechno to, co v dolině pod námi vystavěli a vykopali! Jsou to koneckonců jen krajinné prvky. Všude stále ještě vane nezměrná hybná síla přírody. Dnes se údolím žene věčný vítr přinášející mlžný opar, jenž lidská díla zcela zahalí. Vrána tu dál krákorá tak, že její hlas dolehne z Nawshawtuuctu až na Annursnack, což žádný změkčilý obchodník ani kovář nesvede. A komáři ve všech bažinách svým bzukotem přehluší novodobý pracovní shon.

25. července

Na lásku není jiný lék než milovat ještě víc.

17. září

Příroda nikdy nespěchá – její ústrojí se otáčí poklidným tempem. Pupeny se nalévají neznatelně, bez překotného chvatu, jako by krátké

jarní dny byly nekonečné. Zdá se, že každá její činnost se načas stává jedinou věcí, kvůli které vše ostatní prodlévá. Proč by tedy měl člověk spěchat, jako by mu snad na vykonání sebemenšího skutku nebyla dopřána celá věčnost? Nepromarní-li dlouhé věky, může i tu nejnicotnější práci dělat dobře, byť by šlo o pouhé stříhání nehtů.²¹ Jestliže ho zapadající slunce pobízí, aby ještě rychle využil zbylou část dne, píseň cvrčků, zpívaná v pomalém rytmu jako za starých časů, jej jistě upokojí a vnukne mu, aby už nikdy nepodléhal shonu. Moudrý člověk si počíná rozvážně, nikoliv neklidně či netrpělivě. V každém okamžiku setrvává tam, kde je, tak jako někteří chodci při každém kroku šetří síly celého těla, zatímco jiní vůbec neuvolňují svaly na nohou, až je nahromaděná únava přinutí znenadání zastavit.

Protože moudří se nestrachují, že na ně čas nepočká, nečekají ani oni na něj.

13. listopadu

Stesk je třeba co nejvíce využít – žal v sobě nikdy nepotlačujte a pečujte o něj a opatrujte jej, dokud nenabude svébytného významu. Hluboce se smoutit znamená začít znovu žít. Učiníte-li tak, s úžasem zjistíte, že vám byly opět navraceny všechny výsady a požitky.

14. listopadu

Malomyslnost nelze ničím omluvit. Vždy je zde život, který nám – vedeme-li jej správně – přináší božské uspokojení. Uklidňují mne dešťové kapky dopadající na práh: každá krůpěj, která se s takovou odvahou vrhne z okraje střechy k zemi, je mým životním pojištěním. Nemoc a dešťová kapka nemohou existovat zároveň.

2. prosince

Neobyčejná krajina rázem vyvolává představu příhodného obyvatele, jehož dech se promění v její vítr, jehož nálady se stanou jejími ročními obdobími a pro kterého bude vždy krásná. Nehodí se, aby se ten, jehož charakter se vyznačuje touž neochvějností jako Příroda, choval podrážděně a ustrašeně, a nikoliv pokojně jako ona. V každém okamžiku svého života se ocitáme v předních liniích bitevního pole: kde je odvážný muž, tam zuří nejlítější boj, tam je čestné místo. Kdo si obstará náhradníka, který za něj půjde válčit na Floridu, není od služby osvobozen – vavříny získává na jiném poli. Waterloo není jediné bojiště – na mou hrudť teď míří tolik smrtonosných pušek, kolik jich má ve svých zbrojnicích anglická armáda.

27. února

Někteří tvůrčí duchové se zřejmě vznášejí na obzoru jako blesky za teplého večera, jež nám nepřinášejí blahodárný déšť, a tak se musíme spokojit s představou, že se vzduch pročistí někde jinde. Jiní svou přítomnost dávají najevo vnějškovými projevy, jako jsou blesky doprovázené vydatným lijákem a hromobitím, které sice osvěží ovzduší, avšak někdy maří naše životy. Další zase vydávají stálé a neškodné světlo, podobné polární záři, a tento jev se nejobtížněji vysvětluje, poněvadž jedni si myslí, že jde o odraz třpytu severního pólu, zatímco druhí ji považují za jemnou tekutinu, jež prostupuje vším a směřuje vždy k zenitu. Všichni se ale shodují v tom, že tyto jevy lze stejnou měrou přičítat elektřině, jak kdosi chytrý dokázal tím, že třením kloubů na prstech vykřesal jiskru. Novodobá filosofie se domnívá, že z oblaků vykřesala blesk.

28. února

Zemře-li přítel, měli bychom uvážit, že nám byl řízením osudu s důvěrou svěřen úkol vést dvojí bytí a že odted' musíme ve svém životě naplňovat i příslib, který dal svým žitím světu on.

2. března

Láska je refrémem všech ód Přírody. Ptačí zpěv představuje svatební píseň. Květiny, spojené pevným poutem, tu a tam svými perlami a diamanty zdobí louku a lemují křoviny. Takové je konání a stav všech věcí v hlubokých vodách, vzdušných výšinách, v lesích a pastvinách i v nitru země.

4. března

Dnes jsem zjistil, že mé ornitologické znalosti mi neprokázaly žádnou službu. Zpěv ptáků, které jsem slyšel a kteří se naštěstí nacházeli mimo rámec mých vědomostí, působil natolik svěžím dojmem, jako by na dešle ráno prvního dne stvoření. Za pozadí k jejich písni jim sloužila nedotčená divočina rozprostírající se mnohými Karolínami a Mexiky lidské duše.²²

30. března

Jaképak věci mě teď zajímají? Vytrvalý liják, kdy kapky stékají po strništi a já ležím promoklý na loňském lůžku z ovsuchy²³ pod svahem holého kopce a přemítám. Takové věci mají velký význam. Dívám se na tuto

kříšťalovou kouli, jež byla právě seslána z nebes, aby se se mnou spřátelila. Zatímco se vše ocitá v zajetí mraků a pošmourného mrholení, my dva se k sobě přibližujeme a poznáváme se. Oblaka seskupená posledním kvapným a slábnoucím závanem větru a pak pravidelné skapávání vody z větviček a listů v celém kraji, pocit vnitřního klidu a družnosti, zmáčené strniště a stromy, ze kterých se na vás – když pod nimi procházíte – snášejí krůpěje a jejichž matné obrysy při pohledu skrz dešťovou clonu působí zplihle stejně jako vy. Jsou mým nesporným územím. Toto je přepych a pohodlí Přírody. Ptáci přilétají blíž, pod hustým listovým ztrácejí plachost a na pozadí slunečního svitu usedají a skládají nové nápěvy.

8. dubna

Jak si mám pomoci? Odeberu se do podkroví, přidružím se k pavoukům a myším a dříve či později se rozhodnu setkat tváří v tvář sám se sebou. V této hodině, v hodině příští i ve všech dalších úplně ztichnu a zpozorním. Nejoprávdovější život, jaký dějiny zaznamenají, spočívá v tom, že se z něj člověk neustále stahuje, otrě si od něj ruce, uvědomí si jeho nízkost a nemá s ním nadále co do činění.

20. dubna

Procházka v časném jitru je požehnáním na celý den. Sousedům, kteří vstali do mlhy a deště, vyprávím o jasném rozbřesku a o zpěvu ptáků, jako bych jim líčil jakýsi prastarý mýtus. Na ony svěží, nyní však vzdálené chvíle vzpomínám jako na dávný počátek věků, kdy vše překypovalo pevným zdravím a kdy každý skutek byl prostý a hrdinský.

14. května

Laskavý čin nebo dar nás spíše než vůči dárci zavazuje vůči Pravdě a Lásce. Sami jsme pak povinni projevovat se pravdivěji a laskavěji. Dluh je splacen pouze do té míry, v jaké onu laskavost vnímáme a těšíme se z ní. Co jiného znamená *být vděčný* než *být potěšený*? Ti, jejichž chudoba je vznešená, se veškerých závazků zproští tak, že vznešeně přijmou laskavost.

Nedokážeme-li laskavost vnímat, pak nám vskutku vzniká dluh. Pokud nás nikdy nepotěší štědrost, byť prokazovaná jiným, a jen zatrpkle sedíme v koutě, nevsadili jsme tím snad sami sebe do vězení pro dlužníky? Díváme se pak na svět skrze mříže. Nenechat k sobě každyčkou škvírou proniknout jasné světlo ušlechtilých činů znamená přebývat v temné kobce.

16. června

Nebylo by nevýslovným požítkem stát celý letní den až po bradu v odlehle bažině, vdechovat vůni postopčáku²⁴ a brusnicových květů a nechávat se ukolébat minstrelským uměním komárů?

18. června

Zaráží mne, jak málo se ve skutečnosti zajímám o to, co si zapisuji do deníku.

19. června

Nedávno jsem ve své lodi vezl svobodnou a navíc i krásnou mladou dámu, která seděla na zádi, zatímco já pilně vesloval, a mezi mnou a oblohou byla jen ona. Touž malebností by mohly vynikat životy nás všech, kdyby byly dostatečně svobodné; zasahují nám však do nich nicotné vztahy a předsudky, jež výhled na nebe zakrývají, a my nikdy nespatříme člověka tak prostého a výrazného, jako je plechová postavička tvořící větrnou korouhev na věži.

20. června

Ze stránek dobré knihy by se mělo ozývat něco, co se podobá zvukům lesa. Občas zaslechnu svěží, rázný zpěv lesňáčka oranžovotemenného a mám chuť obrátit spoustu stran, jindy zas chvatné chichotání veverka, která se střemhlav vrhá na zeď.

23. června

Pravým umělcem je ten, jemuž za materiál slouží jeho život: dláto se musí s každým úderem zanořit do vlastního masa a kostí, a nikoliv tupě osekávat mramor.

27. června

Dnes, 27. června 1840, zažívám pošmourný, zamračený den, kdy ani na chvíli nevysvitne slunce. Nad střechami se slabě nese zvonění kovářského kladiva a vítr zlehounka vzdychá, jako by snil o radostnějších časech. Farmář v dálce orá pole, řemeslníci v dílnách mají plné ruce práce, obchodník stojí za pultem a soustavně pokračuje i veškerá jiná lidská činnost. Já však nebudu mít na práci nic – povím štěstěně, že si s ní nezahrávám, a že pokud to dokáže, může mě zastihnout v mé Asii poklidu a zahálky.

Nejsou-li naše setkání plná zbožnosti, znevažujeme jeden druhého. Tam, kde bývala posvěcená půda v okolí chrámu, se nechováme o nic lépe než doma na dvorku.

Svatyni svého přítele musíme mít ve stejné vážnosti jako svatyni jakéhokoliv boha a musíme k ní přistupovat s posvátnou láskou a bázní. Úcta je měřítkem Lásky. Přítel nám odpoví dvojznačně a někdy – jako věštkyně v Delfách – ještě předtím, než zazní otázka. Vysvětlení nežádá, avšak pochybuje a v plné víře se oddává temným domněnkám, zatímco my hloubáme o svém osudu.

V přítomnosti žádné jiné osoby nemíváme takové sklony pociťovat stud. Náš čas je nedělit, naše obydlí je chrámem, naše dary jsou smířící obětí, naše hovory svatým přijímáním, naše mlčení modlitbou. V bezbožnosti se vzdalujeme, ve svatosti sblížujeme, ve hříchu odcizujeme, v nevinnosti usmiřujeme.

28. června

Bezbožní nikdy neslyší hudbu, zbožní ji naopak slyší stále. Hudba je božím hlasem, slyšitelným božím dechem. Tam, kde zní, nastává neděle. Je všudypřítomná: vše se jí podřizuje, tak jako se vše podřizuje ctnosti, jejímž je poslem. Na zármutek nebere zřetel, neboť ten svou citeru věší na vrby²⁵.

30. června

Život člověka by měl být majestátním pochodem za zvuků krásné, ale neslyšné hudby, a třebaže jeho druhům může připadat nepravidelná a disharmonická, on pouze kráčí v rychlejším rytmu či je svým jemnějším sluchem svižně veden k tisícovce symfonií a libozvučných variací. Ani na okamžik se nezastaví, nanejvýše pochoduje na místě, případně nastane pomlka působivější než jakýkoliv zvuk, která vzniká, když melodie dosáhne takové hloubky a nespoutanosti, že už ji není slyšet, ale člověk s ní celým svým životem i bytím zcela souzní. Ani v těch nejtěžších časech neudělají jeho nohy jediný chybný krok, protože hudba pak získá na kráse i na hlasitosti a sama ovládá pohyb, jež podnítila.²⁶

1. července

Skutečná poezie není ta, která se dostane ke čtenáři. Vždy existuje nevytištěná báseň, jež vznikla současně s tou zveřejněnou, je vysázena ve stránkách autora života a představuje to, kým se skrže své dílo stal. Určitý hodnotný symbol se může našim smyslům zjevit ztvárněný ve dřevě, v mramoru či ve verších – to je však cosi stejně nestálého

jako nádeníkova mzda, která může, leč nemusí být vyplacena. Samotný umělcův materiál není hmotný, nýbrž nadpřirozený. Možná že ten největší a nejpůsobivější počín se zde na zemi nijak znatelně neprojeví, zobrazí se však v nebesích v podobě nových hvězd a souhvězdí. Jeho materiál se nachází mimo přírodu. Když ve vzácných chvílích celou svou bytostí o něco usilujeme, a žene nás tedy silná touha, nesmíme doufat, že naše dílo bude vystaveno v galerii.²⁷

6. července

Vystříhejte se nicotných chvil, buďte vděční za každý okamžik a přijměte vše, co přináší. Vlivem skutečnosti bude každý opravdový záznam obстойný. Žádný den není zcela promarněný, napíšeme-li jedinou stránku opravdových a hlubokých myšlenek.

Kěž každodenní příliv zanechá usazeniny na těchto stránkách, tak jako po něm na pobřeží zůstávají písek a lastury. Takto narůstá *terra firma*. Tento deník může být kalendářem přílivů a odlivů duše a na jeho listy mohou vlny podobně jako na pláž vyplavovat perly a mořské řasy.

1. listopadu

Myslel jsem, že slunce naší lásky vyjde stejně tiše, jako když nad mořem svítá, a že my námořníci se ocitneme na plavbě mezi tropickými ostrovy, jako by měl navěky trvat bílý den. Víš, jak slunce vychází z moře, když stojíš na útesu, a nijak tě to neudivuje, ale vše včetně tebe tomu napomáhá.

čtvrtek 17. prosince

Zvyk označovat veškerá zosobnění znamenitých nehmotných věcí slovy ženského rodu je znakem vytríbenosti, který se objevuje v mytologii i těch nejbarbarštějších národů. Sláva i palmová ratolest jsou rodu ženského, ale k jejich získání jsou zapotřebí mužské vlastnosti. Člověk je rodu mužského, avšak jeho ctnosti jsou vlastnostmi ženskými. Jde o to, že hrubá síla se sklání před silou mravní.

neděle 24. ledna

Téměř mne děsí, jak vysilující je setkávat se denně s lidmi a držet se při tom zpříma.

Buďte rozhodně a věrně tím, čím jste, a buďte pokorně tím, čím se snažíte být. Vždy nabízejte lidem své nejlepší zboží, i když je dosti ubohé, a bohové vám pomohou zásobit se na budoucnost lépe. Nejušlechtilejší dar, jaký může dát jeden člověk druhému, je upřímnost, jelikož ta v sobě zahrnuje i jeho čestnost. Sám sebe by ostatním neměl úzkostlivě podávat ve skrovných přídělech, které jejich slabší či silnější žaludky snesou, ale naopak věnovat v podobě jednoho velkého daru a naráz tím vyprázdnit své truhlice. Ve společnosti bych chtěl přebývat tak jako v krajině – v chování přírody se neprojevuje odměřenost ani nestoudnost.

29. ledna

Myšlenka, že poslušnost vlastnímu svědomí a víra v Boha, s velkou vážností zvěstovaná za nebezpečných a obtížných okolností, znamená pouze to, že se uchýlíme do svého nitra a spoléháme se na vlastní sílu, vyvolává pocit hrdosti a rozehvění. V bezvýznamných situacích si vystačím sám a v těch závažných nemám jiného spojence kromě sebe, a nesnáze musím rovněž tiše odvrátit vlastními silami. Stejně jako jsem vlastní rukou ohnul vrbové proutí, které mi bránilo v chůzi, musím jedinou paží zahnat na útěk ďábla a jeho anděly²⁸. Když se zalekneme, Bůh se na naši stranu nepřidá, a chováme-li se odvážně, setrvává v neutralitě. Jestliže jste vlivem víry v Boha ztratili sebemenší část své síly, už mu nadále nedůvěřujte. Pokud mu důvěřujete, neodkládejte brnění, nýbrž si je oblečte a utáhněte je pevněji. Spoléhal-li jsem na bohy, a následkem toho rozpustil část svého vojska, zvolil jsem špatnou taktiku. Měl jsem si raději ponechat nejnezkušenějšího zelenáče, jenž zabloudil do tábora, a nebeské spojence nechat odejít. Nemohu si dovolit polevit v kázni proto, že Bůh je na mé straně, neboť on je na straně kázně. A kdyby bohové představovali pouze nebesa, pod kterými bojují, nezáleželo by mi na tom, zda burácejí, nebo setrvávají v klidu. Nestojím o přízeň, ale o pomoc. A v lidském maličku jsou Bůh a boží pomoc přítomni více než v plané modlitbě a slepé důvěře.

Ze všech prazvláštních a nevysvětlitelných věcí je tohle psaní deníku tou nejpodivnější. Nic se o něm nedá prohlásit s určitostí – jeho dobrá

stránka není dobrá a jeho špatná stránka není špatná. I když se ze všech sil snažím vyložit na pult své nejskrytější a nejhodnotnější zboží, připadá mi, že je plný těch nejpodřadnějších, podomácku vyrobených cetek, avšak po několika měsících nebo letech možná v té hromadě veteše objevím poklady Indie a všelijaké vzácnosti dovezené z Číny a ukáže se, že to, co snad zprvu vypadalo jako girlanda ze sušených jablek či dýní, je ve skutečnosti šňůra brazilských diamantů nebo koromandelských perel.

sobota 30. ledna

V zimě pochází teplo přímo od slunce, nesálá ze země. V létě za ně zapomínám slunci žehnat, ale jakmile pocítím jeho paprsky na zádech, když se proplétám zasněženou dolinou, jsem za ně vděčný jako za neobyčejnou laskavost, již neomrzelo dělat dobré skutky a která se za mnou vydala na toto odlehlé místo.

Díváte se na lesní pěšiny skryté v loubí ohnutých stromů, jako byste nahlíželi do bočních lodí katedrály, a čekáte, kdy z jejich hlubin zazní sborový zpěv. Vždy se před vámi prostírají do větší dálky, než je ta, kterou máte za sebou. Jejich tajemství se skrývá v místech, kde nejste a kam vás nohy nikdy nezanesou.

Sníh nedopadá na žádné dva stromy stejně. Tvary, jichž nabývá, jsou různorodé jako tvary větví a listů, na které se snáší. Předem je už jaksi určuje duch stromu. Jediný boží duch se tedy snáší na všechny stejně, ale na každém plodí jiné ovoce. Jak se sněhové vločky usazují na polích a skalních římsách, sestupuje na všechny lidské tvory božství a bere na sebe podobu různých rozsedlin a ploch, na nichž uvázne.

sobota 6. února

Když svého nejbližšího přítele poprvé slyšíme promlouvat na veřejnosti, můžeme objevit jeho dosud nepoznanou stránku. Bude nám o to cizější, oč lépe jej zná publikum. Ani ten nejdelší důvěrný vztah nám nenapoví, jak si bude v takové situaci počínat. Sleduji-li chování svého přítele vůči ostatním, zejména tím odhaluji jeho charakterové vlastnosti a výsledek mne pokaždé udiví.

Vždy se cítím poněkud poctěn, když se mne Příroda uvolí využít bez mého vědomí například k tomu, abych jí za chůze pomohl vysévat semínka nebo abych na svých šatech z jednoho pole na druhé přenášel

pichláky a lepíky.²⁹ Připadá mi, jako bych vykonal cosi pro veřejné blaho, a měl tedy nárok na byt a stravu. Naparuji se při tom jako malý kluk, který drží cirkusového koně a jemuž všichni přihlízející závidí.

neděle 7. února

Bezmyšlenkovitě a beztrestně jsem se vydal daleko do zimních závějí, aniž jsem si oblékl svrchník nebo spodky. Když potkávám sousedy, kteří na sobě mají rukávničky, kožichy a štóly, mám dojem, že se opevnili – každý ve své tvrzi – před jakýmsi neviditelným nepřítelem. Připomínají mi, že tu máme zimní období, kdy se sluší, aby člověku bylo chladno. Co se těchto pocitů týče, jsem kusem hladkého dřeva, vytvarovaným podle mé postavy, jenž bude sloužit, dokud neztrouchnívá, a i když se na mě chlad fyzicky projevuje, jde o prospěšné účinky, neboť „spřízněnce své zde má“³⁰. Má strava je tak málo povzbudivá a mé tělo se následkem toho tak málo zahřívá, že přírodu proti sobě nepopuzuje, a daří se mu tedy stejně dobře jako stromu, k jehož růstu a vylučování mízy je i zima vlídná. Nemohlo by se tělo bránit chladu přímo svou nahotou a nemohly by jeho části být natolik prosté a jedinečné, že by nikdy nezuhly? Mráz postihuje více věcí, nikoliv jednu. Mé tělo teď neskýtá pro zimu více pastvy než holá větvička.³¹ Říkám tomu „vzdorovité teplo“. Mé končetiny se neunavují jako dřívě, nýbrž sám se sebou zacházím jako s každou jinou součástí přírody, a z pouhé lhostejnosti a neuváženosti mohu své dřevo polámat.

Obrnit se na další období nás nutí nectnosti období předešlého. Kdyby se člověk vždy přizpůsobil Přírodě, nemusel by se proti ní bránit a stejně jako rostliny a čtvernožci by v ní měl stálou pečovatelku a přítelkyni.

8. února

Můj deník je tou částí mého já, která by jinak přetekla přes okraj a přišla by nazmar. Jsou to paběrky z pole, jehož úrodu sklízím svými činy. Nesmím žít pro deník, nýbrž v něm pro bohy. Ti jsou adresáty, kterým tyto stránky denně posílám s již uhrazeným poštovným. Jsem úředníkem v jejich účtárně a večer převádím záznamy z účetního deníku do hlavní knihy. Tento můj zápisník se podobá listu visícímu nade mnou u lesní pěšiny. Ohnu větévku a napíšu na něj své modlitby, pak ji zase pustím, ona vystřelí vzhůru a vyjeví onu čmáranici nebesům. Jako bych deník neměl zavřený doma ve stole, ale jako by byl přístupný komukoliv podobně jako všechny listy v přírodě. Na říčních březích je papyrem, na pastvinách velínem a na kopcích

pergamenem. Nalézám jej všude a vyznačuje se touž volností jako listí, jež se na podzim hromadí u cest. Můj brk nesou vrána, husa a orel a vítr zavane listy tam, kam jen dojdou. Pokud se však má představitost nevznáší ve výšinách a pouze tápe v blátě a kalu, pak píšu rákosovým perem.

Vždy jde o nahodilou škrábanici připomínající nějakou událost, stejně významnou jako zemětřesení nebo zatmění. I tyto listy byly – tak jako ty povadlé tamhle ve váze – posbírány v dalekém okolí. Byly kvůli nim skrz naskrz prohledány kopce i nížiny, lesy i pole.

neděle 14. února

Kvůli bronchitidě nevycházím z domu, takže se snažím spokojit s tichým, poklidným životem v teplém koutě u krbu a dívám se na oblohu alespoň komínem. Nemoci bychom neměli dovolit, aby se rozšířila mimo tělo. Musíme se jen stáhnout více do sebe, abychom až do konce života uchovali nepřetržitý sled klidných chvil.

17. února

Opravář nepracuje delší dobu, než po jakou mu jeho práce vydělá na světlo, otop a pronájem dílny. Nebylo by tedy vhodné zvážit, zda naše konání ospravedlňuje výdaje přírody? Postačí k udržení slunečního světla?

čtvrtek 18. února

Neposuzuji lidi podle toho, co dokážou. Jejich největším počinem je to, jaký na mě dělají dojem. Někteří poklidní, nečinní lidé dokážou všechno. Nadání svědčí o hloubce charakteru pouze v určitém směru. Nezískáváme schopnost vykonávat nové skutky, ale novou způsobilost ke všem skutkům. Můj nedávný rozvoj se neprojevuje v žádných zřejmých nových vlohách, nýbrž coby skutek vstoupí do mého zorného pole, když hledím na oblohu nebo do prázdna. Pomůže mi v úvahách o kapradinách a plesnivce³². Člověk je jako strom, jenž není nijak omezen věkem a roste, dokud má v zemi kořeny. Musíme žít pouze v běli, nikoliv ve starém dřevě. Pokroucený pahýl má stejně jemná poupata jako mladý stromek.

19. února

Skutečně dobrá kniha nevyžaduje příliš pozornosti. Je natolik pravdivá, že mne přiměje k tomu, abych ji přestal číst. Záhy ji musím odložit a začít podle ní žít. Není-li to poslední výron ducha, nechápu, jak je možné napsat něco víc. Čtu-li průměrné dílo, připadá mi, že dělám to

nejlepší, co mohu, avšak podnětná kniha mi téměř nedopřeje dostatek času k tomu, abych si prošel její poslední strany. Při četbě mi vyklouzává z rukou. Nevytváří atmosféru, ve které by bylo možné si ji prostudovat, nýbrž vybízí člověka k tomu, aby se řídil jejím učením. Propůjčuje mi takové bohatství, že ji odkládám bez sebemenší lítosti. To, co jsem začal čtením, musím dokončit činem. Dobré kázání si tedy nemohu vyslechnout celé a poté zatleskat – než se nachýlí k závěru, musím už být v půli cesty do Thermopyl.

sobota 20. února

Mám-li na celý večer někam odejít, upravím vše v kamnech tak, aby v nich po mém návratu stále hořel pořádný oheň, k jehož udržování by jinak byla zapotřebí soustavná péče. Pokud tedy vím, že budu doma, občas – abych si ušetřil námahu – předstírám, že se chystám ven. A v tom také spočívá umění žít: zanechat život v takovém stavu, aby se dál ubíral sám, aniž by vyžadoval neustálý dohled. Pak můžeme v poklidu usednout – jako ke kamnům – a žít.

22. února

Jednání pramenící z běžných, ale přirozených vztahů – někdy například chování matky k dětem – se mě zvláště dotýká. Takovéto tiché, nesylné počinání ve mně často vzbudí větší pohnutí než mnohé halasné hrdinské činy.

úterý 23. února

Péče o tělo je známkou nejvyšší prozíravosti. Jestliže jsem si přivodil plicní slabost, která mě teď sužuje, klidně a nezaujatě posoudím, jak se to přihodilo, abych zjistil pravdu a zjednal nápravu. Poté co nemoc přetřpím, budu moudřejší.

Využijme k ozdravení svých těl všechn důvtip – jako když zemědělec opravuje brány –, protože s tělem je třeba zacházet s jednoduchostí a samozřejmostí. Nechceme o něm slyšet žádné nesmysly ani dohady. Záležitosti kolem zdraví a nemoci v sobě nemají žádnou osudovost, zato jsou důvodem k prozíravosti. Nevím-li, co mě trápí, může se stát, že se uchýlím k amuletům a zaklínadlům, a pak v poblouznění zemřu na úplavici.

Děláme chybu, pokud svou chorobu podceňujeme, a když na nás útočí, jsme nadmíru ochotni vyklidit pozice. Nad svůj stav bychom se měli tím spíše povznést a co nejlépe jej využít, neboť plody nemoci mohou být stejně blahodárné jako plody zdraví.

Společnost obsahuje jakýsi jemný elixír, díky němuž představuje pro nemocného pramen zdraví. Od přítele nežadáme útěchu, ze které nečistí přemíra jeho zdraví. Nestojíme o soustrast, protože netruchlíme. Rádi bychom, aby k nám přítel přišel a v naší přítomnosti zdravě dýchal, dechem oplývajícím vůní mnoha luk a vřesovišť. My pak obydlíme jeho tělo, zatímco to naše se zotavuje.

Nic není lepším lékem, než když se staneme svědky ušlechtilosti jiného člověka, jež je předzvěstí uzdravení. V nemoci trpí naše víra, kdežto šlechetné skutky nás povzbuzují.

pátek 26. února

Jsem nemocný, ale na ulici slyším bučet dobytek a můj sluch působí natolik zdravě, že mi prorokuje vyléčení. Tyhle zvuky mi za nějakým účelem drží prst na tepu. Ke všem mým smyslům proniká jakási vůně, která oznamuje, že jsem stále ještě dítětem Přírody. Mláčení obilí ozývající se ze stodoly kdesi v dáli a zvonění kovářiny přicházejí se mnou ze stejného břehu Stygu. Kdybych byl lékař, vyšetřil bych takto své pacienty. Dostrkal bych je na kolečkovém křesle k oknu a nechal Přírodu, ať jim nahmatá puls. Brzy by se ukázalo, zda mají v pořádku smyslové vnímání. Tyto zvuky nejsou ničím jiným než bušením jakéhosi tepu ve mně.

28. února

Při tvorbě textu nevzniká nic šťastnou náhodou. Nepomohou ani žádné lsti. To nejlepší, co dokážete napsat, bude tím nejlepším, čím dokážete být. Každá věta se zrodí po dlouhém prověřování. Od titulní strany až do konce lze číst autorovu povahu. Ta není nikdy podrobena jeho korektuře. Čteme ji jako základní charakteristiku písma bez ohledu na kudrlinky. A totéž platí o našich ostatních skutcích: naše povaha, byť má sebevíce zákrut, jimi prochází stejně přímo jako narýsovaná čára. Celý náš život je vystaven těžké zkoušce i kvůli sebemenší dobře vykonané věci – ta je jeho konečným výsledkem. To, jak v těchto nevýrazných dnech, kdy náš zrak nemá co sledovat a kdy v nás nic nevzbuzuje nadšení, jíme, pijeme a spíme a jak si počínáme v bezúčelných chvílích, určuje naši schopnost a způsobilost pro nadcházející časy.

3. března

Za tichého večera teď slyším, jak kdosi troubí na roh, a v dnešní době to zní jako nářek přírody. V těchto tónech, jež přisuzují člověku, je něco, co každého lidského tvora přesahuje. Vyvolávají dojem, jako by

promlouvala sama země. Obzoru propůjčují značnou odlehlost a i ony se ozývají z ohromné vzdálenosti, jako když člověk odtáhne hlavu, chce-li něco říci. Nyní je slyším na západě, ale jeví se mi jako pozvání na východ. Šíří se kolem země, jako by byla šeptající galerií. Představují ducha Západu, který volá ducha Východu, nebo jde o rachot kol jakéhosi povozu zaostávajícího za karavanou Dne. Nesou se ke mně tichem a temnotou a zdá se, že právě tam se odehrává vše velkolepé. Působí vlídně jako poustevníková svíce kdesi v dáli. Když trylkují nebo kolísají, nebesa se přimknou k záhybům času a valí se přes ně jedna vlna za druhou.

V této zvrácené době jde o nezvykle zdravý zvuk. Nese-li se k nám přes pole cinkání kravských zvonců a troubení na roh, probouzí to v nás neobyčejnou životní sílu. Teď už chápu krásu a plný význam anglického slova *sound*³³. Příroda se vždy vyznačuje určitou zvučností, jež se projevuje v bzučení hmyzu, pukání ledu, ranním kohoutím kokrhání a nočním štěkotu psů a která svědčí o jejím dobrém stavu.³⁴ Boží hlas je jen jasným zvukem zvonu. Hltám doušky úžasného zdraví, léčivého nápoje, zvuku. Svě zdraví mohu změřit podle toho, jaký účinek na mě má sebetišší klinkání kdesi na obzoru. Děkuji Bohu za zvuk, neboť ten vždy stoupá k výšinám a já s ním. Myslím, že se nebudu zbytečně namáhat kvůli žádnému jmění, když se mohu obohatit tak lacino. Zde mě ale napadá, že bych se dřel proto, abych si mohl pořídit farmu, a získat tak nezměrné pozemky, kde bych naslouchal zvukům. Všechny dobré věci jsou levné a všechny špatné velice drahé.

Co se těchto společenství týče, raději bych si udržoval staromládenecký pokojík v pekle, než abych se ubytoval v ráji. Domníváte se snad, že se tam spolu s vámi ubytuje i vaše ctnost? Z úroků z vašich peněz nikdy živa nebude, na to se můžete spolehnout. Ten, komu byt a stravu obstarávají jiní, nemá domov. Doufám, že v ráji si budu péci chléb a prátl ložní prádlo sám. Jediným hotelem, kde obslouží sto lidí najednou, je hrobka. V katakombách můžeme pobývat pohromadě a navzájem se podpírat, aniž bychom utrpěli sebemenší ztrátu.³⁵

sobota 13. března

Některé knihy se vyznačují jakousi prostou pravdou a přirozeností, kterou lze nalézt jen vzácně, ale která působí poměrně lacině. Ve vysloveném názoru nemusí být nic vznešeného a ve výrazu nic vybroušeného – naopak jde o nedbalou venkovskou promluvu. Učenec zřídka píše tak dobře, jak hovoří farmář. Obyčejnost je vedle krásy

a vysoké umělecké úrovni největší předností knihy. Některá díla jinou přednost nemají. Jejich záchranou je pár prostinkých slov. Venkovská jednoduchost je idylická, zatímco vumělkovanost působí pouze uhlazeně. Vzdělanec nevyužívá svou nejběžnější zkušenost k tomu, aby ladně přispěchala na pomoc jeho vyjadřování, a tak i když žije na vesnici, neobsahují jeho knihy žádné obstojné obrazy venkova ani prostého života. Jen hrstka lidí dokáže mluvit o Přírodě tak, aby v tom bylo zrníčko pravdy. Neprokazují jí přízeň – neřeknou o ní dobrého slova. Většina z nich umí lépe vyjeklout než promluvit. Více přírody z nich dostanete, když je štípnete, než když je oslovíte. Nás však nezaujme pouhá dobrá nátura, nýbrž přirozenost. Neurvalost, s níž se dřevorubec vyjadřuje o lesích, se kterými zachází stejně nevalně jako se svou sekerou, je mi milejší než opatrnické nadšení milovníka přírody. Je lepší, když pupalka rostoucí na říčním břehu zůstane jen žlutou květinou, než když se stane obětí takového nadšence, v jehož kytici či herbáři pak svítí mihotavým nevýrazným světlem jeho představitosti, nikoliv zlatým jasem hvězdy.

Co znamená pro živoucího člověka sláva? Žije-li správně, nerozléhá se uličkami jeho života v ústraní žádný lidský hlas. Jeho bytí je posvátným tichem a chrámem. Sebehlasitější zvuky musejí být mému drobnému uchu vděčný, že je vůbec zaslechne.

15. března

Mám-li možnost číst spoustu kázání, která jejich autor sepisoval týden po týdnu, jak plynul život, nedovedu si představit – i když o něm vím, že žije celkem radostně a statečně –, jestli se ve všem tom smutku našlo místo pro smích a veselí. Smutek oněch záznamů je téměř úměrný upřímnosti a opravdovosti jeho života. Pomyslím-li, že po tolik let dvakrát týdně nad takovým kázáním hloubal a pak je přednášel, mám za to, že musel být trdnomyslným melancholikem, a říkám si, zda měl dobré trávení. Zdá se, jako by ctnost nikdy nepřinášela plody v podobě bezstarostného štěstí.

Všichni usebraní duchaplní velikáni oplývají radostí, která se těm, kdo jim neporozuměli, mohla jevit jako bezbožná lehkovážnost; jejich náboženství však mělo tím širší základ, čím méně se projevovalo navenek. Náboženství, jež mám rád, je velmi světské. Duchovní jsou stejně choromyslní a posedlí ďáblem jako reformátoři. Svá témata podávají s touž odpudivostí jako politikové – naše náboženství je totiž

tak neveřejné a nesdělitelné jako naše básnické sklony, a proto je třeba k němu přistupovat se stejnou mírou lásky a vřelosti.

sobota 27. března

Nesmím ztratit jediný dílek své svobody tím, že bych se stal farmářem nebo majitelem pozemků. Většina těch, kdo se začnou věnovat nějakému povolání, je odsouzena k záhubě. Svět jim klidně může zazpívat pohřební píseň. Farmář má ztuhlé svaly. Dokáže dělat jednu věc dlouho, nikoliv však mnoho věcí dobře. Jeho tempo jako by pak už bylo pevně dané – nikdy nezrychlí. Bohyní jeho osudu je velmi krutá Nemesis. Pokud zafouká správný vítr nebo mne zavolá nějaká hvězda, mohu tuto ornou a travnatou půdu opustit, aniž bych musel sepsat závěť či na někoho převádět majetek. Farmu bych si chtěl koupit stejně snadno jako hedvábnou stužku. Nemyslel bych na to, že od nynějška musím mít okno na východ, protože tím směrem se svažuje určitý kopec. Můj život musí být stále vzrušený. Pokud poté, co se usadím na pozemku, který mi alespoň podle zákona patří, zjistím, že mi vedle starých letek narostly nové a že jsem obutý do Hermových opánek, nebudu mít pocit, že mi kdosi přistříhl křídla.

sobota 10. dubna

Kolik ctnosti se skrývá v prosté schopnosti vidět okolní svět! Mohli bychom bezmála tvrdit, že hrdina usiloval o věhlas marně, jestliže jej student přehlédl. Žena, jež sedí doma a pozorně se dívá, se vyrovná lodnímu kapitánovi, který je neustále v pohybu. Svým nehybným, pronikavým, dokonale využívaným zrakem se může měřit i s Alexandrem Velikým či se Shakespearem. Ti se mohou odebrat do Asie s pochodujícím vojskem nebo do pohádkové říše, z jejího zorného pole však zmizet nemohou. Vidět znamená být. Víru utváří zrak a vědění. Ruce pouze slouží očím. I k tomu nejbližšímu modrému pruhu na obzoru dospěji dříve, než slunce mnohokrát zapadne. To, co jsem spatřil, se nemění: když se za noci toulám, setrvává to neochvějně na svém místě jako hvězda, podle níž námořníci udržují kurs.

čtvrtek 15. dubna

Bohové nenáleží k žádné sektě – nestrání žádnému člověku. Domnívám-li se, že Příroda je spíše nakloněna jen několika upřímným a věrným duším a že zejména kvůli nim existuje, vypravím se za jedním nepříliš známým mužem, který žije dole pod kopcem, aniž dbá bohů

či lidí, a zjistím, že i pro něj v jeho zahradě rostou jahody a rajská jablka, přičemž pod oním svahem přebývá vlídné slunce, a musím tedy ocenit neúplatnou laskavost bohů.

Každý prostý, jasně vymezený způsob života je lákavý. Ten, kdo se žije vytrvalým sbíráním hrachu, je více než úctyhodným člověkem. Jeho sousedé by mu měli závidět.

20. dubna

Dnes jsem si vydělal pětasedmdesát centů vyklízením hnoje z kotce a měl jsem z toho značný prospěch. Jestliže kopáč při práci celou dobu přemítá, jak žít čestným životem, budou možná jeho rýč a vysekávač drnů jednou vyobrazeny na erbu jeho potomků.

Existují jisté běžně rozšířené výrazy a rouhačské způsoby náhledu na svět – například, když o někom říkáme, že „uzavírá výhodné obchody“ –, jež jsou bezbožnější než kletby a nadávky. V takových slovech se skrývá smrt a hřích. Nevyslovujme je před dětmi.

24. dubna

Hudba je zvukem proudění krve v žilách přírody. Je přísadou, pod jejímž vlivem příroda roztává. Lidé při ní tančí, sklenice zvoní a chvějí se a pole jako by se vlnila. Zdravé ucho ji slyší vždy, ať už se ozývá zdaleka, nebo zblízka.

25. dubna

Když při západu slunce slyším zpěv drozda stěhovavého, nemohu nepomyslet na to, v jakém protikladu je poklid Přírody k lidskému shonu a netrpělivosti. Z přednášek a schůzí se vracíme domů tak nepokojní a rozrušení, jako by každou chvíli měla nastat krize. Žádný přírodní děj ani zvuk však s námi nesouzní, jelikož Příroda zůstává vždy tichá a neokázala jako za rozbřesku. Jen si protírá oči.

pondělí 26. dubna

Indián mne okouzljuje proto, že v Přírodě žije svobodně a nenuceně, je jejím obyvatelem, a nikoliv hostem, a pohybuje se v ní s lehkostí a ladností. Civilizovaný člověk má ale návyky spojené se svým domem. V něm je uvězněn a namísto úkrytu a ochrany se mu v jeho zdech dostává útisku a omezování. Kráčí, jako by podpíral střechu – má při tom ruce v takové poloze, jako kdyby se stěny měly užít zřítit a rozdrtit ho, a jeho nohy mají ustavičně na paměti, že pod nimi je sklep. Svaly se mu

nikdy neuvolní. Jen vzácně se stává, že se se svým obydlím vypořádá, naučí se v něm sedět jako doma a střecha, podlaha i zdi se stejně jako nebe, stromy a země udrží i bez něj.

Toulat se je velké umění.

neděle 23. května

Ke knihám bychom měli přistupovat pouze jako k novým zvukům. Pro většinu z nich by představovalo bolestnou zkoušku, kdyby je čtenář vnímal jako posluchač. Knihy jsou jen novým tónem lesa. Pro naše osamělé a střízlivé myšlenky je země neprobádanou divočinou. Značné části přírody vládne divokost sojky a ondatry. Na obzoru se ozývají lesňáček oranžovotemenný a kulík. Zde se mi dostává nového pojednání o hrdinech, které ke mně proniklo jako zpěv pipila³⁶ přes močál – šlo však o močál hlubší a rozlehlejší. Borovice neúnavně prosévají zmeť myšlenek a jejich sítím nepropadne nic bezvýznamného. Chci k této knize přiložit ucho a naslouchat jejím vzdechům, abych se dozvěděl, jestli v ní stále ještě přebývá inspirace. Každá kniha mívá pozdější vydání, o němž tiskař nic netuší, i když stránky ještě nevychladly. Celá příroda budí v každém okamžiku úplně nový dojem.

čtvrtek 27. května

Večer jsem seděl ve své lodi na jezeře Walden, hrál jsem na flétnu a všiml jsem si, jak kolem mě plují okouni, které jsem nejspíš okouzлил; po dně, posetém mnoha lesními vraky, putoval měsíc a já měl pocit, že jen v nejdívočejších představách lze získat ponětí o tom, jaký vedeme život. Příroda je čarodějka. Concordské noci jsou podivuhodnější než noci arabské.

sobota 4. září

Myslím, že bych mohl napsat báseň nazvanou „Concord“. Za témata by mi posloužili řeka, lesy, jezera, kopce, pole, bažiny a louky, ulice, budovy i obyvatelé. Dále ráno, poledne a večer, jaro, léto, podzim a zima, noc, babí léto a hory na obzoru.

úterý 28. září

Příchod jara očekávám podobně, jako když malé dítě vyhlíží, kdy už branou města projde slavnostní průvod.

neděle 12. prosince

Odpoledne: Walden. Připadá mi, že dokážu rozeznat samotný tvar větru vanoucího přes kopce a dopadajícího v širokých vložkách na hladinu

jezera, přičemž tento sotva patrný jev se řídí stejným zákonem jako ten nejznatelnější. Jak vítr dopadá, rozprostírá se jako roztavené olovo upuštěné na kovadlinu. Tato radostná činnost žívlů mě v dnešní zvrhlé lidské době vsutku povzbuzuje. Kdo slyší zurčení řek, nad ničím si zcela nezoufá. Vítr v lesích zní jako vodopád, jehož vody se neustále valí vpřed a burácejí mezi kameny.

středa 15. prosince

Na les i jezero svítí mírné letní slunce. Země dnes ráno vypadá stejně krásně jako Valhala³⁷. Naše nálady bezesporu nikdy nepřesahují přírodu. V lesích vládne nevýslovná blaženost. Pouze jejich veselí je potlačeno. Jak hřejivé uspokojení v nich najdeme v zimě, kdy na desítky yardů daleko nespátříme více než jeden zelený list! Lesům není vlastní hrubost a i v té nejkřutější zimě působí něžně. Svou nahotou se brání. Vše, co v nich vidím a slyším, je pro mou duši elixírem. Vyznačují se božským zdravím. Sám Bůh není ani o špetku zdravější. Všechny zvuky – od skřípění větvi v lednu až po jemné šumění červencového vánku – tu znějí povzbudivě a jsou prosycené týmž tajuplným poklidem.

Do jaké míry asi má životní síla závisí na stavu mých plic a žaludku – tedy tak laciných součástí Přírody, jichž ona den co den rozmařile vytváří spousty? Přináší bolestivé zranění šípem, který se zanořil do hrudi ptáka sedícího na větvi, v jehož očích se zračí celá tato nádherná krajina a jehož hlas se bez ustání rozléhá lesem, opravdu smrt?

pátek 24. prosince

Už brzy chci odejít a žít u jezera, kde uslyším jen šepot větru v rákosí. Bude to úspěch, oprostím-li se od sebe samého. Přátelé se mě však ptají, co tam budu dělat. Nebudu snad mít dost práce s pozorováním vývoje ročních období?

neděle 26. prosince

Boháčem, který se těší z plodů svého jmění, je ten, kdo v létě i v zimě neustále nalézá potěšení ve zpytování své duše. K její klenbě dokážu vzhlížet stejně neúnavně jako za letního dne či zimní noci k té nebeské. Když zaslechnu zvuk tohoto zvonu, přenesu se zpátky do oněch roků a nedělí, kdy jsem býval, obávám se, svěžejší a nevinnejší než teď, a zdá se mi, jako by se uvnitř jednoho světa rozkládal svět jiný. Víím jistě, že hřích nespočívá ve zjevných činech, ba dokonce v žádných činech, a děje se v poměru k času, který je nám v patách a nahradil věčnost; tedy v míře, v jaké se součástí, z nichž sestáváme, mísí s částmi světa.

Celý úkol našeho bytí tkví v otázce, jak s každým nádechem zároveň stoupat vzhůru a vdechovat život.

sobota 8. ledna

V mých textech mě nejvíce rozčiluje jejich mravoučná stránka. Kajícíci nepronesou jediné pozoruhodné slovo. Svá předsevzetí by si měli jen tiše mumlat. Přesněji řečeno, moralizování je nezdravé. Zpěvné verše jsou obsaženy v oněch nezasloužených radostech, jež přicházejí bez vyzvání a které v nás spíše než vděčnost vyvolávají potěchu.

21. února

Musím se přiznat, že nic pro mě není cizejší než vlastní tělo. Téměř každou jinou část přírody mám raději.

čtvrtek 17. března

Dnes jsem celý den vyráběl tužky a večer jsem zašel navštívit bývalého spolužáka, který se bude podílet na splavňování Wellandského kanálu, obcházejícího Niagaru. Nedokáže si představit žádné z pohnutek a způsobů života, jež vyznávám já – netají se tím, že nemá vyšší cíl než zajistit si určité hmotné potřeby. A tak si jdeme mlčky, v naprostém pokoji každý svou cestou – já dnešního krásného večera za poklidného svitu měsíce procházím městem, abych si posléze zapsal tyto myšlenky do deníku, a on se věru ubírá tam, kde plně rozvine své plány na dosažení možná neméně dobrých, avšak odlišných účelů. Jsme tedy každý jiný, ačkoliv nám nad hlavami svítí tytéž hvězdy. Ať už se mylím já, nebo on, Příroda tiše přitakává. Kouše se do rtu a usmívá se nad tím, jak se její děti shodnou. A tak, zatímco žiji, buduje se Wellandský kanál a vznikají i další vymoženosti. Uznávám, že je to správné. Rychlé lodě už od nynějška nebude nic zdržovat.

Co značí dnešní proměnlivá obloha, když nejprve ztuhnu chladem a stáhnou se do sebe, abych se zahřál, a poté prohlásím, že vane vítr od jihu, a po cestě zcela roztávám a získávám pocit tepla? Někdy mě napadá, jestli nedýchám jižní vítr.

sobota 19. března

Když se procházím po concordských polích a přemítám o osudu zdejší vzkvétající odnože rodu Sasů a o nevyčerpané energii této nové země, zapomínám, že místo dnes zvané Concord se kdysi jmenovalo Musketakuid a že původní americký lid měl také svůj úděl. Všude v polích, kde roste kukuřice a obilí, je půda posetá pozůstatky po národu, jenž úplně

zmizel, jako by byl zadupán do země. Myslím, že je dobré pamatovat nejen na věčnost, která je těsně za mnou, ale i na tu předchozí. Kamkoliv se hnu, kráčím ve šlépějích Indiána. Sbíráám šíp, jež právě upustil u mých nohou. A s ohledem na osud jsem mu na stopě. Nohama odsouvám kameny jeho ohniště a z vyhaslých uhlíků vyhrabávám jednoduché, leč odolné náčiní používané ve vřevu a na lovu. Když vysévám kukuřici v téže brázdě, která tak dlouho poskytovala úrodu jemu, částečně tím ničím jeho památku.

Dnes odpoledne jsem nedaleko od domova procházel přes pěkné pole oseté ozimým žitem, kde kdysi sídlil tento podivný lid. Byl to jiný druh smrtelníků, z mého pohledu jen o něco méně divokých než ondatry, které lovili. Prazvláštní duchové, démoni, jejichž oči nikdy nemohly pohlédnout do mých; tvorové jiné povahy i jiného osudu, než je ten můj. Nad okrajem lesa létaly vrány, a když mi kroužily nad hlavou, zdálo se, že mě kárají, a vypadaly jako tmavokřídlí duchové spříznění spíše s Indiánem než se mnou. Snad jsou jeho současnou podobou. Mají-li význam nové věci, mají ho i ty staré.

sobota 5. července

Walden. – Včera jsem se sem přistěhoval. Můj dům mi připomíná některá horská obydlí, která jsem kdysi viděl a která se vyznačovala jakousi svěžejší jitrní atmosférou, jakou přisuzuji sálům Olympu. Vloni v létě jsem pobýval v domě majitele pily v pohoří Caatskill, ve stejné nadmořské výšce jako Pine Orchard³⁸, v kraji borůvek a malin, kde čistota a chlad působily, jako by byly jedno a totéž, a měly nadpozemský ráz. Pilař sídlil u Kaaterskillských vodopádů. Členové jeho rodiny vynikali čistotou a zdravím uvnitř i navenek stejně jako jejich příbytek. Ten byl neomítnutý, pouze pobitý latěmi, a vnitřní dveře neměly panty. Stál vysoko, byl vzdušný a prodchnutý vůněmi – vhodný k pohoštění putujícího božstva. Nacházel se dokonce v tak vysoké poloze, že veškerá hudba, všechny přerývané melodie, jejich zbloudilé útržky i doprovod, jež se přehnaly přes caatskillský hřeben, procházely jeho chodbami. Nemohl by snad člověk být v takovém obydlí člověkem? A objevil by pak vůbec náš nízký způsob života?

po 16. červenci

Dnes večer jsem si nesl v kapse jablko zvané „sopsivine“³⁹, a když jsem z ní teď vytáhl kapesník, zjistil jsem, že získal tak nádherné aroma, až se mi zdá, jako by šlo o kouzlo, kterým mne chtěl pobavit jakýsi dobrý duch. Připomíná mi sladkou vůni sadů při nevinné sklizni hojné úrody. Uvědomuji si existenci Pomony a také to, že bohové zamýšleli, aby se jejich nektarem a ambrózií živili i lidé. Toto ovoce obdařili takovou barvou a vůní, že dokáže uspokojit mnohem víc než jen zvířecí chuť. Podobně se těm, kdo sedávají u jídelního stolu, dostává hroznů, broskví, bobulovin, ořechů atd. Když jsem tento božský pokrm okusil, měl jsem pocit, že moje chuť hraje bezvýznamnou úlohu, neboť jídlo se stalo svátostí, určitým způsobem svatého přijímání, obřadem vyvolávajícím vytržení, mísením krve a posezením u stolu Páně patřícího celému světu, a tak jsem nejen uhasil žízeň u pramene, ale rovněž jsem přispěl ke zdraví celého vesmíru.

Nemístný spěch a neotesanost, s nimiž hltáme potravu, vrhají hanbu na stravování jako takové. Domnívám se však, že kdyby tato činnost byla prováděna náležitě, její podoba a vnější projevy by se zcela změnily a my bychom získávali denní příděl života a zdraví. Jako Antaios bychom každý den s nadšením a požitkem a s naprostou upřímností,

nevinností a líbezností čerpali sílu. Přiznávám se, že vůně onoho jablka v kapse mne odradila od toho, abych je snědl. Nasýtlo mě jinak a účinněji.

Když jsem dnes večer hrál na flétnu s takovým zápalem, jako bych se chystal přeskočit ohradu úzké pastviny, do níž je uzavřen lidský život, a potulovat se po okolní pláni, zaslechl jsem z nedalekého lesa ozvěnu, což je požitek, který si člověk dopřává pokradmu a který někdy slychá nezaslouženě – je totiž zpravidla určen jiným uším než těm našim, poněvadž jde o zvuk obrácený naruby. Zpátky se k nám nevrací naše melodie, nýbrž pozměněný nápěv. A já bych sám sebe rád slyšel pouze jako svou ozvěnu, tedy v poopravené a nově ztvárněné podobě. Jako když mé verše čte přítel.

po 6. srpnu

Před třiatřiceti lety, když mi bylo pět, mne po příjezdu z Bostonu kdosi zavedl k tomuto jezeru, ležícímu na dalekém venkově, jenž v mých očích tenkrát představoval širý svět. Je to jeden z nejstarších výjevů otištěných do hliněných destiček mé paměti – východoasijské údolí mého světa, odkud v poslední době přišlo tolik národů a vynálezů. Ona lesní scenerie pak dlouho tvořila draperii mých snů. Má duše zřejmě už tenkrát toužila po zdejší příjemné samotě, abych měl kde přijímat davy hostů, i po výmluvném tichu, které by mi pomohlo rozeznat důležité zvuky. Rázem tento klidný kout světa v borovém lese, kde téměř jediné obyvatele zpestřující onu krajinu představovaly sluneční svit a stíny, upřednostnila před hlučným a různorodým velkoměstem, jako by tu našla útočiště, v němž o ni bude dobře pečováno.

15. srpna

Co kdybychom uposlechli ony výtečné příkazy, ony božské pobídky, jež nejsou určeny tělu, ale mysli, a jsou bezpochyby správné: nejíst maso, nic nekupovat, neprodávat, nesměňovat atd. atd. atd.?

Nerad bych zapomněl, že u svého bližního mám co do činění s nezměrnými a božskými vlastnostmi. Všichni lidé mají ve svém nitru světlo, v němž se bezpochyby skrývá božská podstata – připadá mi však nevýrazné a vzdálené jako ty nejmenší hvězdy či jako samotná galaxie, ale spřízněné planety vyjevují mému zraku svůj zaoblený povrch i přidružené měsíce.

Dokonce i ke znaveným dělníkům, které potkávám na cestě, ve skutečnosti přistupuji jako k putujícím bohům, ale zatím se tak děje – a po dlouhou dobu ještě musí být – beze slov.

Zima 1845–1846

Emerson je kritik, básník a filosof s nepříliš zřetelným nadáním, které není pro jeho úkol zcela dostatečné, avšak jeho pole působnosti leží mnohem výše a jeho úkol je náročnější. Žije daleko intenzivněji, usiluje o božský život a jeho city i intelekt jsou rozvinuty stejnou měrou. Pokročil dále a otevírají se mu nová nebesa. Je obeznámen s Láskou, Přátelstvím, Náboženstvím, Poezií i Posvátnem. Zakouší život Umělce vyznačující se větší rozmanitostí, pozorností a bystřejším vnímáním; není tak statný, spíše pružný; ve svém oboru je dostatečně praktický; věrný; znalec lidí. Žádný kritik lidstva a věcí si nepočíná s takovou úplností a nikdo není tak důvěryhodný a opravdový. Nikdo jiný v sobě nemá tolik božského. Je poetickým kritikem, jenž nerozvitá podstatná jména vyhrazuje bohům.

po 26. dubnu

Hindové pojmají víru pokojněji a hloubavěji nežli Židé. Snad poznávají Boha s větší čistotou, nezávisleji a neosobněji. Jejich náboženské knihy popisují prvotní zvidavý a rozjímavý přístup k Bohu, zatímco v hebrejské bibli jde o svědomitý návrat a zjevnější a osobnější pokání. To však nepředstavuje svobodnou a krásnou cestu k Bohu. Moudrý člověk se obejde bez pokání, které působí děsivě a zaníceně. Bůh má raději, když k němu přicházíme v zamyšlení, a nikoliv kajicně, byť jsme nejhorší ze všech hříšníků⁴⁰. Přiblížit se mu můžeme pouze tak, že sami sebe pustíme ze zřetele.

Neupřednostňuji jedno náboženství či filosofii před jinými. Zaslepenost a nevědomost pomíjivého, zaujatého a dětinského odlišování víry jednoho člověka od víry druhého (například křesťanství od pohanství) jsou mi naprosto cizí. Přeji si být oprostěn od omezenosti, předpojatosti, přehánění a zaslepenosti. Pro filosofa jsou všechny náboženské směry a všechny národy prakticky stejné. Mám rád Brahma, Krišnu, Buddhu, Velkého ducha i Boha.

po 31. květnu

Kdysi jsem zapálil les. Jednoho dubnového dne jsem se s jedním společníkem vypravil lodí k pramenům řeky Concord⁴¹, přičemž jsme měli v úmyslu utábořit se večer na břehu nebo si najít nocleh v nedalekém hostinci či hospodářském stavení, a vezli jsme si s sebou rybářské náčiní, abychom mohli po vzoru Indiánů podle potřeby získávat potravu přímo z vody. Zapomněli jsme si vzít zápalku, a tak jsme si ji obstarali u ševce poblíž řeky. I když to bylo časně zjara, hladina se držela nízko, protože předtím příliš nepršelo, a ještě než jsme nechali město za zády, podařilo se nám ulovit dostatek ryb k obědu, a tak jsme se na břehu jezera Fair Haven pustili do vaření. Zem byla nezvykle vyprahlá a od našeho ohně, rozdělaného daleko od lesa ve slunném koutě svahu na východní straně jezera, náhle vzňala loňská suchá tráva rostoucí kolem pařezu, jenž nám sloužil jako ohniště. Ihned jsme vyskočili a snažili jsme se plameny zprvu uhasit rukama a nohama a poté jsme s nimi bojovali pomocí prkna přineseného z lodi, ale za pár minut už unikly z našeho dosahu – jelikož jsme se nacházeli na svahu, oheň se dlouhou, suchou, nepoddajnou trávou, z níž tu a tam vystupovaly křoviny, rychle šířil nahoru.

„Kam až to může zajít?“ vyhrkl můj společník. Viděl jsem, že na jedné straně by plameny mohl zastavit Studniční potok, ale i tak by se zřejmě dostaly na jeho břehy ležící blíže k lidským obydlím. „Nejspíš až do města,“ odpověděl jsem. Zatímco přítel vyplul zpět po proudu, vydal jsem se na cestu lesem, abych uvědomil majitele a zburcoval město. Oheň už se rozšířil na desítky yardů daleko do všech stran a s divokým praskáním nezadržitelně pronikal k lesu. Plameny se tím směrem blížily s obrovskou dravostí a my jsme měli pocit, že nad onou dávanskou nestvůrou, kterou jsme stvořili, nemáme pražádnou moc. Předtím jsme v lesích rozdělali spoustu ohňů, jež vypálily kruh v trávě, ale ještě nikdy se nám takto nevymkly z rukou.

Jak jsem uháněl směrem k městu, viděl jsem, že nad stromy za mnou stoupá dým svědčící o tom, kam až se plameny dostaly. Jakmile jsem vyběhl z lesa, narazil jsem nejprve na farmáře se sprežením, který se ptal po příčině onoho kouře. Prozradil jsem mu, o co jde. „Inu,“ pravil, „to není moje věc,“ a jel dál. Pak jsem na poli zastihl majitele požárem zasažených pozemků, s nímž jsem se okamžitě hnal zpátky do lesa. Já už jsem v tu chvíli uběhl dvě míle. Když jsme se konečně dostali do blízkosti plamenů, potkali jsme tesaře – neduživce, který zde osekával klády, ale oheň jej vyhnal, a tak teď prchal i se svou sekerou. Majitel se vydal nazpět, aby urychleně přivedl pomoc. Já, vyčerpaný během, jsem zůstal na místě. Co bych byl zmohl sám proti půl míle široké bojové linii plamenů?

Pomaloučku jsem došel lesem k Fairhavenským skaliskům, vylezl jsem na nejvyšší z nich, kde jsem se usadil a pozoroval, jak oheň postupuje – rychle se blížil ke mně a rozšířil se už na míli daleko od místa, na němž jsme jej rozdělali. V tu chvíli jsem zdálky uslyšel poplašné vyzvánění a věděl jsem, že celé město vyrazilo k požáru. Do té doby jsem si připadal provinile; necítil jsem nic než hanbu a lítost. Nyní jsem však tuto záležitost sám se sebou zakrátko urovnal. Řekl jsem si: „Kdo jsou lidé, kterým prý tyto lesy patří, a jaký je můj vztah k nim? Zapálil jsem les, ale nezpůsobil jsem tím nic špatného, a teď se zdá, jako by to měl na svědomí blesk. Tyto plameny se pouze zakusují do své přirozené potravy.“ (Nikdy mě to od onoho dne neznepokojilo víc, než kdyby byl příčinou požáru opravdu blesk. Jediné, co mne trápilo a trápí dodnes, je naše tehdejší nicotné rybaření.) Takto rychle jsem se s tím tedy vypořádal a vestoje jsem pozoroval přibližující se plameny. Naskytl se mi úchvatná podívaná a byl jsem jediný, kdo se z ní v tu chvíli mohl těšit. Oheň už dospěl k úpatí srázu a hnal se nahoru po jeho úbočích. Veverky se před ním daly na zběsilý úprk a tři holubi překotně vletli přímo doprostřed dýmu. Plameny šlehalo až ke špičkám borovic, jako by stromy byly ze střelného prachu.